

เทศน์เช้า วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘

พระอาจารย์สงบ มนัสสุนโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เวลา เห็นไหม เราดูหมาขี้เรื้อนสิ หมาขี้เรื้อนมันคันในตัวของมัน แล้วมันอยู่ที่ไหนก็ไม่ได้ มันเที่ยวคันของมันตลอดไป หมาขี้เรื้อน เราเห็นว่าหมาขี้เรื้อนเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจนะ หมาขี้เรื้อน เราต้องรักษามันให้เป็นหมาปกติ ให้มันอยู่เย็นเป็นสุขของมัน นี่หมาขี้เรื้อนนะ

แล้วหัวใจขี้เรื้อนเราล่ะ เราไม่เห็นหัวใจเราขี้เรื้อนนะ หัวใจมีแต่กิเลสตัณหาความทะยานอยาก มันอยู่ที่หัวใจ แล้วมันคันอยู่ แล้วเราก็ไม่เข้าใจมันนะ เราไม่เข้าใจมัน แล้วเวลาเราไปศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เหมือนกับเอาหนังเสือมาห่มหมาขี้เรื้อน ถ้าเอาหนังเสือมาห่มหมาขี้เรื้อนนะ มันบันลือสีหนาทออกมา มันก็เป็นหมา มันไม่เป็นเสือหรอก

เสือเวลามันบรรลือสีหนาทนะ ราชสีห์บรรลือสีหนาท การแสดงธรรมออกมา นี่เป็นธรรมทั้งหมดเลย แต่ถ้ามันห่มหนังเสือ มันเห่าออกมามันว่ามันเป็นเสือใจ

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราจะทำปฏิบัติธรรมของเรา เราต้องรักษาแผลของเราก่อน ถ้าเราเป็นหมาขี้เรื้อนนะ แล้วเราก็เอาหนังเสือมาห่ม ปริยัติ ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยอดเยี่ยมมาก เวลาเราอ่านไปเราจะซึ่งใจของเราจะ โอ้โฮ! ทำไมองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารู้ไปหมด เข้าใจเรื่องกิเลสตัณหาไปหมดเลย แล้วมันก็เอาหนังเสือมาห่ม ห่มหมายถึงว่ามันไม่ทำจิตของมันให้บริสุทธิ์ก่อนไง มันไม่สามารถทำสมาธิสมาธิให้ได้ก่อนไง

ถ้ามันทำสมาธิสมาธิขึ้นมา วางใจให้เป็นกลางก่อน ถ้าวางใจให้เป็นกลางก่อน แล้วปัญญาที่มันเกิดมาเป็นปัญญาโลกุตตรธรรม เห็นไหม

ถ้าเป็นปัญญาโลกียธรรม เห็นไหม เราจะตื่นตื่นมากถ้ามีใครพูดถึงอดีตชาติ เราจะตื่นตื่นมาก ใครเห็นนิมิต เห็นเทวดา เห็นอินทร์ เห็นพรหม แหม! จะตื่นตื่นมาก เพราะสิ่งนั้นเป็นผู้วิเศษไง จิตนี้ตีมหาศาลเลย ได้เห็นเทวดา เห็นอินทร์ เห็นพรหม เทวดา อินทร์ พรหมก็ทุกข์เหมือนเรานี่ เทวดา อินทร์ พรหมก็อยู่ในวัฏฏะนี่

จิตทุกดวงก็เคยอยู่ในวิภวัญจะ เห็นไหม มันไม่เป็นสัมมาสมาธิเพราะจิตมันสงบเข้ามา แล้วมันส่งออกใจ อุปจารสมาธิ สมาธิที่จิตมันสงบเข้ามา แล้วมันส่งออกไป ทั้งๆ ที่เป็นสมาธิ แต่มันไม่เป็นสัมมาเพราะอะไร มันไม่เป็นสัมมาเพราะว่ามันไม่ทำให้หมาขี้เรื้อนตัวนี้ให้มันเป็นปกติก่อน แล้วธรรมเกิดขึ้นมา เกิดขึ้นมาจากมัน เกิดขึ้นมาจากในใจของหมาขี้เรื้อนนั่น ไม่ใช่เกิดขึ้นจากหนังสือขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาห่มทับมัน

ถ้าเอาหนังสือขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาห่มทับมัน ขี้เรื้อนนี้มันไม่ได้รักษา มันก็คันของมันอย่างนั้น โลกถึงเป็นอย่างนั้นไง โลกเป็นอย่างนั้น คีฬาคารมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากัน เป็นชาวพุทธกัน รู้ต่างๆ รู้ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปหมดเลย รู้แบบนี้มันกดไว้ไง รู้แบบนี้กดไว้ ทำไมเวลาเหตุการณ์เฉพาะหน้า เหตุการณ์เกิดถึงวิกฤติถึงจะต้องเสียชีวิตไป

เหตุการณ์วิกฤติคือสภาวะธรรมแสดงตัว เห็นไหม เวลาเราแก่ชราคร่ำคร่าขึ้นมา เวลาเกิดวิกฤติของใจ ทำไมมันรักษาใจไม่ได้ละ ทำไมมันเกิดในที่สงัด ทำไมมันกลัวผีกลัวสางละ มันกลัวไปทุกอย่าง กลัวคืออะไร กลัวคือกิเลสนะ กิเลสนี้ ความกลัวเกิดจากใจ ความกลัวไม่ใช่ใจเกิดจากใจ เกิดจากไหน เกิดถ้ามันออกไป

เวลามันออกไปหาที่สงบสงัด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงบอกเลย ชัยสมรภูมิที่จะชำระกิเลส ในป่า ในเขา ในที่รกร้าง ในที่ป่าช้า ในที่สิ่งต่างๆ ให้ไปเห็นความกลัวของมัน

อยู่กันในสังคม อยู่กันในหมู่คณะ อยู่กันแล้วกดขี่ข่มเหงกันเพราะอะไร เพราะกิเลสมันพองตัวไป ในเมื่อเรื่องของโลกเขาทำคุณงามความดีกัน เขาแข่งคุณงามความดี เขาแย่งคุณงามความดีกัน เขาชิงดีชิงเด่นกัน ในโลกในสภาวะแบบนั้น เราก็อยู่ในสังคมโลก ในเมื่อสังคมโลกเป็นชาวพุทธ มีศีล มีสมาธิ มีปัญญา ปัญญาทางโลกก็ปัญญา ปัญญาเอาตัวรอด นี่ก็เป็นปัญญาของโลกเขา สิ่งนี้เป็นเรื่องของโลกเขา

เราเกิดมาในโลกนี้ เกิดมาเพื่ออริยทรัพย์ มนุษย์สมบัตินี้อริยทรัพย์มาก เพราะอะไร เพราะมีกฎหมายคุ้มครอง เพราะมีปัญญา เพราะมีศาสนธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เราศึกษาเล่าเรียน เราศึกษาเล่าเรียน เราคิด เราพิจารณาของเราแล้ว แล้วเราจะออก

ใหม่อย่างที่ว่านี้ ออกประพุดิปฏิบัติใหม่ สละใหม่ จะติดในครอบครัวใหม่ มันต้องมีการสละ มันต้องมีการลงทุน ไม่มีการลงทุนสิ่งใดๆ เลย แล้วจะต้องการปรารภณา

ในการเกิดมาก็ถึงทุนนะ เวลาปฏิสนธิจิตในครรภ์ของมารดา ก็ถึงทุนเพราะอะไร เพราะจิตมันหมดวาระที่มันเสวยภพชาติของมันขึ้นมา มันต้องมาเกิดใหม่ ฉะนั้น เกิดใหม่ ถ้าไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน เกิดในนรก เกิดในสิ่งต่างๆ มันก็เกิดสภาวะของมัน แต่เพราะเรามีศีล เรามีคุณสมบัติของมนุษย์สมบัติ เราถึงเกิดเป็นมนุษย์ขึ้นมา เกิดเป็นมนุษย์สมบัติคือมีโอกาส แล้ว โอกาสของเราเกิดขึ้นมาแล้วเรามีศรัทธาความเชื่อในศาสนา นี่ก็โอกาสของเรา

แล้วนี่คฤหัสถ์ ผู้ที่เป็นคฤหัสถ์ เห็นใหม่ บริษัท ๔ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา แล้ว ภิกษุ ภิกษุณีละมันเป็นการออกรบอีกชั้นหนึ่ง ได้เพศมา เพศหญิง เพศชาย เพศสมณะ สิ่งที่เป็น สมณะ ถ้าเป็นสังคัมพระพุทธานุศาสน์ จะยกเว้นภษาจะ จะยกเว้นทุกอย่างให้พวกนี้ได้ออกรบไป นักรบออกรบกับกิเลสของตัวใจ ถ้าออกรบกับกิเลส สิ่งที่มีมองไม่เห็นจะรบกับใครละ

โลกเขาชิงดี ชิงเด่นกัน เขาแย่งกัน เขาวางแผนกัน แย่งผลประโยชน์กัน ทุกๆ อย่างเขา ต้องวางแผนของเขา เขาส่งออกไป วางเป็นหมู่คณะ วางแผนเป็นชั้นๆ เข้าไป แต่จะรบกับกิเลส จะเอาวางแผนตรงไหนละ วางแผนของเราถึงต้องเข้มแข็งขึ้นมาก่อน เพื่อธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อน มันเป็นเรื่องที่ละเอียดง

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา “จะสอนใครได้หนอ จะสอนใคร ได้หนอ” พุดไปแล้วปัญญาของพวกเราก็เทียบออกมาเป็นวัตถุ เทียบออกมาเป็นสังคัม สังคัม เป็นอย่างนั้น แต่ถ้าเป็นปัญญาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามันทวนกระแสเข้าไปนะ เทียบถึงความรู้สึกง

เวลาเป็นสังคัม เห็นใหม่ ความคิดอย่างนี้เป็นสังคัมคนชั่ว เพราะมันคิดเป็นพาล พาลชน คิดเอาวัดเอาเปรียบ คิดอกุศลง ถ้ามันคิดเป็นบัณฑิต เห็นใหม่ มันคบบัณฑิต สังคัมที่เป็น บัณฑิตเวลามันคิด เห็นใหม่ คิดสละ การสละโลกเขาบอกสละทำไม สละเพื่ออะไร สละเพื่อ สังคัมง สละเพื่อเจตนาการเปิดออกง

มันเป็นกิริยา เห็นไหม สละทานนี่เป็นกิริยา เป็นการแสดงออกของค่าน้ำใจใจ เพราะใจมันสูงส่งค่าแล้วมันสละสิ่งนั้นออกได้ สละออกมาเป็นทาน แล้วมีศีลขึ้นมารักษาให้เป็นปกติชะอย่าให้ไปคบเขา มันคบพาลชนมันก็คิดแต่เรื่องเบียดเบียนเขา ถ้าเป็นอกุศล เห็นไหม

ถ้าเป็นกุศลขึ้นมา ก็คิดขึ้นไป มันก็ส่งออกไป เห็นไหม การส่งออกมา เห็นไหม จิตที่สงบแล้วส่งออกไปเห็นเทวดา เห็นอินทร์ เห็นพรหมมันยังส่งออกเลย จะต้องให้มันสงบเข้ามา อริยสัจมันเกิดจากภายในใจ พุทโธ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานอยู่ที่หัวใจใจ จิตนี้สว่างไสว สว่างไสวเป็นอวิชชา สว่างไสวเพราะจิตสงบแล้วมันออกไปรับรู้ มันเป็นความสว่างออกไปของมัน ความสว่างใครรับรู้ความสว่างละ เรารู้ว่าจิตนี้สว่างเป็นความมหัศจรรย์ใจ

เราเปิดไฟในบ้านมันก็สว่าง เราเปิดไฟ เวลากลางวันพระอาทิตย์ขึ้นมันก็สว่าง แต่เวลาจิตสงบขึ้นมามันสว่างขึ้นมาจากภายใน ถ้ามันสว่างนะ ถ้ามันไม่สว่าง จิตของบางคนมันสงบไปเฉยๆ มันสงบของมันลงไปลึกขนาดไหน มันสงบไปเฉยๆ แล้วมันตกหลุม ตกร่อง ตกสิ่งที่ลึกกลับมหัศจรรย์ของมัน แล้วถ้าจิตมันสว่าง หรือมันเป็นอะไร ใครเป็นคนรู้มันละ สิ่งที่มีมันสว่าง พระอาทิตย์ขึ้นมา พระอาทิตย์ส่องแสงขึ้นมา ใครรับรู้แสงพระอาทิตย์ สิ่งต่างๆ เกิดขึ้นมาใครรับรู้มัน

จิตที่มันเป็นแสงสว่างนั้น จิตสงบแล้วไปเห็นมัน สิ่งที่เราเห็นมัน มันก็ความเห็นอันหนึ่งเพียงแต่ว่ามันเห็นจากภายนอก ตานี่เรามองไปในสังขมสึ เราเห็นทุกอย่างไปหมดเลย ใจสงบขึ้นมามันก็เห็นความสว่างของใจของมัน สิ่งที่มีสว่างเกิดจากใจ ใจเป็นคนรับรู้สิ่งต่างๆ ทั้งหมดมันถึงต้องสิ่งต่างๆ สิ่งนี้พอมันสว่างขนาดไหน เราก็พยายามทรงตัวขึ้นมา กำหนดคำบริกรรมขนาดไหน ใครพิจารณาจิตขนาดไหน ก็ให้พิจารณาอย่างนั้นไป เพื่อให้มันสงบมากขึ้น มากขึ้นให้ฐานมันตั้งมั่นให้ได้ ฐานมันตั้งมั่นขึ้นมาแล้ว แสงสว่างคืออวิชชา

จิตเดิมแท้นี้ส่องใส จิตเดิมแท้หมองไปด้วยอุปกิเลส จิตเดิมแท้นี้ส่องใส จิตเดิมแท้นี้ส่องใสเป็นผู้ข้ามพ้นกิเลส จะการข้ามพ้นกิเลส จะเห็นกิเลสได้อย่างไร เราไม่เคยเห็นกิเลสเลย ทุกคนไม่เคยเห็นตัวเอง ทุกคนไม่เคยรู้จักตัวเองเลย ทางวิทยาศาสตร์รู้ไปหมด โลกนี้รู้ไปหมด จักรวาลรู้ไปหมด จะดาวอังคารจะขนาดไหนสำรวจได้หมด แต่ไม่เคยรู้จักตัวเอง

เวลาเราย้อนกลับมา ปัญญา มันลึกกลับ ทางวิทยาศาสตร์เขาค้นคว้าขนาดไหน เขาส่งออกไป แต่เราค้นคว้ากลับเข้ามา สิ่งนี้มันเป็นสิ่งที่ว่ามันเป็นปัจเจกตั้ง สิ่งที่เป็นใจที่สงบแล้ว

ย้อนกลับเข้ามา นี่การชำระกิเลสที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าละเอียดย ละเอียดยอย่างนี้
ไง มันต้องมีพื้นฐานตรงนี้ มันต้องมีพื้นฐาน ต้องมีเหตุ เหตุหมายถึงว่าที่ที่ควรทำงาน ที่ที่จิตที่
พาเกิด ที่ที่ปฏิสนธิจิตนี้มันเคลื่อนออกไปทำงานตรงไหน นี่ย้อนกลับ

มันคิดออกไปโลกียปัญญา ปัญญาที่ใช้สมอง ปัญญาที่ใช้สัญญาความจำ คอมพิวเตอร์
มันจำได้ดีกว่าเรา ข้อมูลมากกว่าสมองเราอีก แต่มันก็ไม่รู้สุข รู้ทุกข์ เพราะมันเป็นคอมพิวเตอร์
แต่หัวใจ เวลาสมองเราคิดขึ้นมา มันก็ข้อมูลซับซ้อนอยู่ในสมองชั้นไหน ชั้นไหน ว่ากันไป แต่ถ้า
สมองมันก็อยู่ในร่างกาย แต่ถ้าไม่มีพลังงาน คือตัวใจที่ไปกระตุ้นสมอง ถ้าไม่มีตัวจิตกระตุ้น
สมอง สมองคิดได้อย่างไร

นี่เวลามันคิด สมองทำงานได้อย่างไร เพราะตัวจิตนี้มันออกไปกระตุ้น นี่คือการส่งออก
ของโลกียปัญญาไง แต่ถ้าโลกุตตรปัญญา เห็นใหม่ ถ้าจิตสงบขนาดนี้มันเป็นฐานของจิต ถ้า
ฐานของจิต แสงสว่างนี่คือแสงสว่าง จิตผ่องใสเป็นผู้ข้ามพ้นกิเลส จะข้ามพ้นกิเลสมันต้องชำระ
ตัวของมัน เพราะตัวของมันเป็นผู้ข้ามพ้น

ถ้าข้ามพ้นก็ย้อนกลับเข้ามาสิ ย้อนกลับเข้ามา น้อมสิ่งนี้ไปอยู่ที่กาย เวทนา จิต ธรรม
กาย เวทนา จิต ธรรม เวทนา เห็นใหม่ อารมณ์ความรู้สึกเกิดจากจิต ความกลัวที่กลัวผี กลัวสง
ความกลัวต่างๆ เกิดดับ เกิดดับ ถ้าเรามีปัญญา เราใคร่ครวญขึ้นมา ความกลัวจะหายไป ถ้า
หายไปมีความองอาจกล้าหาญนะ เราว่าเราชำระกิเลส ยัง! ชำระกิเลสไม่ได้ ในเมื่อความกลัว
มันก็เกิดดับ ความกลัว ก็สติที่มันเกิดจากใจ เกิดจากฐานของใจ เกิดจากสมองที่มันเกิดดับนี้

ความกลัวนี้เป็นสัญญา มันก็เกิดดับ มันเป็นสัญญา มันเป็นสิ่งขารที่เกิดดับจากใจ เกิด
ดับจากใจมันก็พิจารณา กลัวเพราะอะไร กลัวเพราะว่าเรามีตัวตน เรามีความรู้ เราสงวนตัวเรา
เอง เราชรักคนนู่น เราชรักต่างๆ เราต้องการให้คนอื่นรักเรา ทั้งๆ ที่จิตนี้มันรักตัวมันเองก่อน มัน
ต้องการมีอำนาจบาตรใหญ่ มันต้องการให้คนยอมมัน มันต้องการให้คนสยบต่อมัน มันถึง
ออกไปรับรู้ แล้วเวลามันอยู่ในป่าคนเดียว มันไม่มีสิ่งใดไปต่อเนื้องเขา มันก็กลัว มันกลัวตัวมัน
เอง กลัวเพราะมันมีมัน กลัวเพราะมีตัวตน กลัวเพราะมีจิต

ถึงย้อนจิตกลับมา ย้อนปัญญากลับมาจับตัวจิตนี้ แล้ววิปัสสนา มัน เวทนาคืออะไร
ความกลัวกลัวอะไร กลัวในผี ในสง กลัวในตัวตนของเรา ถึงที่สุดตัวตนอยู่ไหน ตัวตนมันเกาะ

อยู่ที่กาย เวทนา จิต ธรรม วิปัสสนา มันบ่อยครั้งเข้าปัญญา มันเกิดนี่โลกุตตรปัญญา ปัญหานี้เกิดจากใจ ไม่ใช่ปัญญาเกิดจากสมอง ปัญญาเกิดจากสมองคือความจำ คือสัญญา เพราะสมองมันเป็นข้อมูลอยู่ในสมอง ในสมองขนาดไหน ลิ้นชักสมองเปิดออกมา มันจะมีข้อมูลของมัน แต่อันนี้ไม่มีในลิ้นชัก ภาวนามยปัญญา มันเกิดจากลิ้นชักไม่ได้

ถ้าใครมีภาวนามยปัญญา ใครเห็นภาวนามยปัญญาต้องเป็นพระโสดาบันอย่างต่ำ สิ่งต่ำสุดคือพระโสดาบันแล้วชำระกิเลสออกไป ฉะนั้น มันถึงไม่มีอยู่ในสมองไง มันไม่อยู่ในลิ้นชักสมองเลย มันอยู่ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ว่าหนังสือมันนะ หนังสือมาห่มหมาขี้เรื้อน มันก็เป็นหมาขี้เรื้อนไง แต่หนังสือมันเป็นปริยัติธรรม มันเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราพิจารณาของเราขึ้นมา แล้วเราใคร่ครวญของเราขึ้นมา มันจะเป็นธรรมจากใจของหมาขี้เรื้อนนั่น

หมาขี้เรื้อนนั่นถ้าศึกษาจามา มันเอาหนังสือมาห่ม แต่ขณะที่มันวิปัสสนา เพราะอาศัยเชื่ออันนั้น อาศัยปริยัติธรรม แล้วปฏิบัติขึ้นมา สิ่งที่เกิดขึ้นมา เกิดขึ้นมาจากใจของหมาขี้เรื้อนนั่น ถ้าใจของหมาขี้เรื้อนนั่นมันวิปัสสนาเข้าไป ใจของหมาขี้เรื้อนมันจะปล่อยทุกๆ อย่าง ใจของหมาขี้เรื้อนมันจะเกิดสมุจเฉตพหวน สมุจเฉตพหวนประหารกิเลสมาเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นมา นี่คือภาวนามยปัญญา เกิดจากใจของแต่ละบุคคล

ศาสนา ศาสนวัตถุ การก่อสร้าง การต่างๆ ขึ้นมา นี่เป็นศาสนา เป็นศีลธรรม จริยธรรม ให้ในชาวพุทธเรา แต่ในศาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศาสนธรรม ศาสนธรรมคือคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศาสนธรรม ธรรมที่เกิดจาก **เอโก ธมฺโม** เกิดจากจิตดวงนั้น ถ้าเกิดจากจิตดวงนั้นนี่ศาสนาเจริญ เจริญเพราะเป็นสิ่งธรรมะที่มีชีวิตใจ

ครูบาอาจารย์ของเรามีธรรมในหัวใจ มีธรรมในหัวใจการแสดงออกขึ้นมา แสดงออกมาจากความรู้สึกอันบริสุทธิ์อันนั้น สิ่งที่มีความรู้สึกบริสุทธิ์อันนั้น นั่นนะ ธรรมะอันประเสริฐ ประเสริฐเพราะมันเผยแผ่ได้ไง

เวลาเราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราต้องเชื่อธรรม เราต้องติดในธรรม เราอย่าติดในตัวบุคคล แต่อย่าติดในตัวบุคคล เราเชื่อธรรมขนาดไหน มันก็เหมือนหมา

ชี้เรื่อน หมาชี้เรื่อนเอาเสือหม่นขนาดไหน มันก็มีความสงสัย แต่ถ้าครูบาอาจารย์ของเราเป็นใจที่เป็นหมาชี้เรื่อนที่มันบริสุทธิ์ผุดผ่องแล้ว สามารถชี้หน้าเราได้ไง สามารถชี้หน้าเราได้

เราจะไปไหนก็แล้วแต่ ในแผนที่โลกเรากางได้หมดเลย เราไปไหนเราก็ต้องไปค้นคว้าของเราเอง แล้วถ้าเราไปเราจะประสบความสำเร็จหรือไม่ แต่ถ้าเราไปเที่ยวที่ไหนเราต้องมีไกด์ ครูบาอาจารย์ที่เป็นจิตที่บริสุทธิ์เหมือนไกด์เลย เหมือนพวกโค้ชนักกีฬา โค้ชต่างๆ สิ่งนี้มีอยู่ ถ้าเราปฏิบัติธรรมที่เรื่อของเรา เราจะค้นคว้าเองก็เรื่อของเรา แต่อ่านาจนวสานาในการประพฤติปฏิบัติมันจะมีพอหรือเปล่า มันจะเข้าใจเรื่อของสุดมยบัญญัติที่มันพรั่าๆ กันอยู่เหมือนหมาชี้เรื่อน นี้สุดมยบัญญัติ

จิตมยบัญญัติที่เวลาวิปัสสนาไปแล้วไปเห็นเทวดา อินทร์ พรหม จิตมยบัญญัติ แล้วภาวนามยบัญญัติมันจะเกิดขึ้นมาจากหัวใจของมันใหม่ ถ้ามันไม่มีอ่านาจนวสานา มันถึงเป็นความลึกถ่มมหัศจรรย์ไง

ถึงต้องอาศัยครู ถึงต้องอาศัยอาจารย์ พ่อแม่ครูจารย์ที่เรากราบเคารพกันมานี้ เพราะเป็นผู้ที่จะชี้หน้าของเราขึ้นไป มันถึงควรติด พระกรรมฐานจะติดครูบาอาจารย์ก่อน ถ้าเริ่มประพฤติปฏิบัตินะ จนแต่เริ่มต้นเริ่มจากเดินได้ เริ่มจากเตาะเตาะ มันจะออกวิเวกออกไปเพื่อจะค้นคว้าตัวเอง มันจะออกไปอยู่ในเอกเทศของมัน

นิธรรมที่ประเสริฐ มันประเสริฐจากใจดวงนั้นไง มันไม่ได้ประเสริฐจากการจดจำ ประเสริฐจากศาสนาที่เจริญ ต้องเจริญที่ใจไง สิ่งที่ใจ เห็นใหม่ ถึงย่อนกลับมาที่ใจเรา ตั้งแต่หมาชี้เรื่อนนะ หมาชี้เรื่อนมันทำให้ค้นมากใจนี้ มันทำให้วุ่นวายไปหมดเลย แล้วหมาชี้เรื่อนมันก็มีหัวใจ แล้วทำจากใจดวงนั้นให้มันประเสริฐขึ้นมา เราจะมีธรรมในหัวใจ แล้วเราจะมีความสุขในความเป็นจริง เอวัง